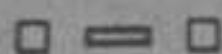

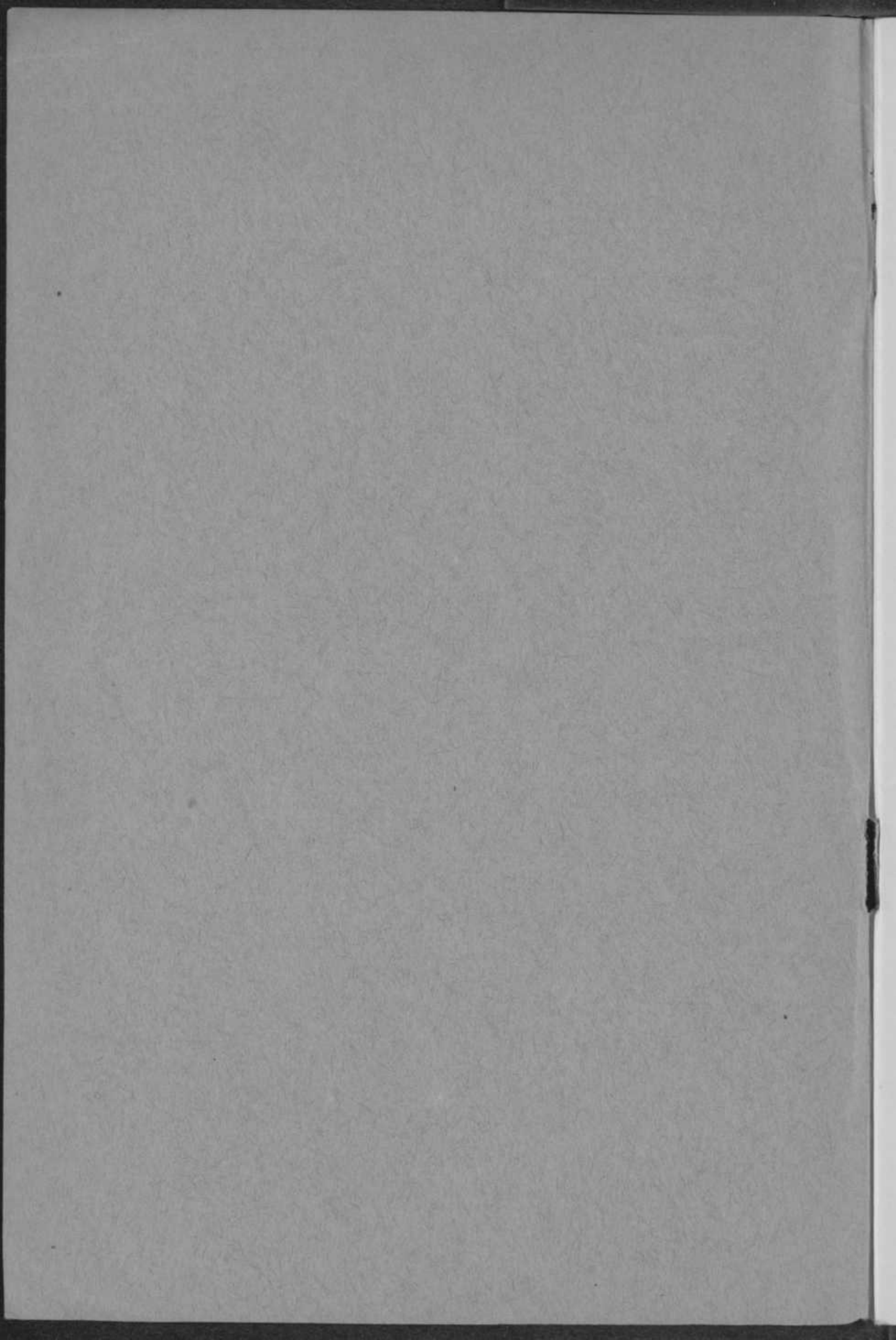
DINGEN EN MENSCHEN

REDE

uitgesproken op den 18^{den} September 1916 door Dr. ERNST COHEN
Rector Magnificus der Rijks-Universiteit te Utrecht bij gelegenheid van de overdracht van het Rectoraat

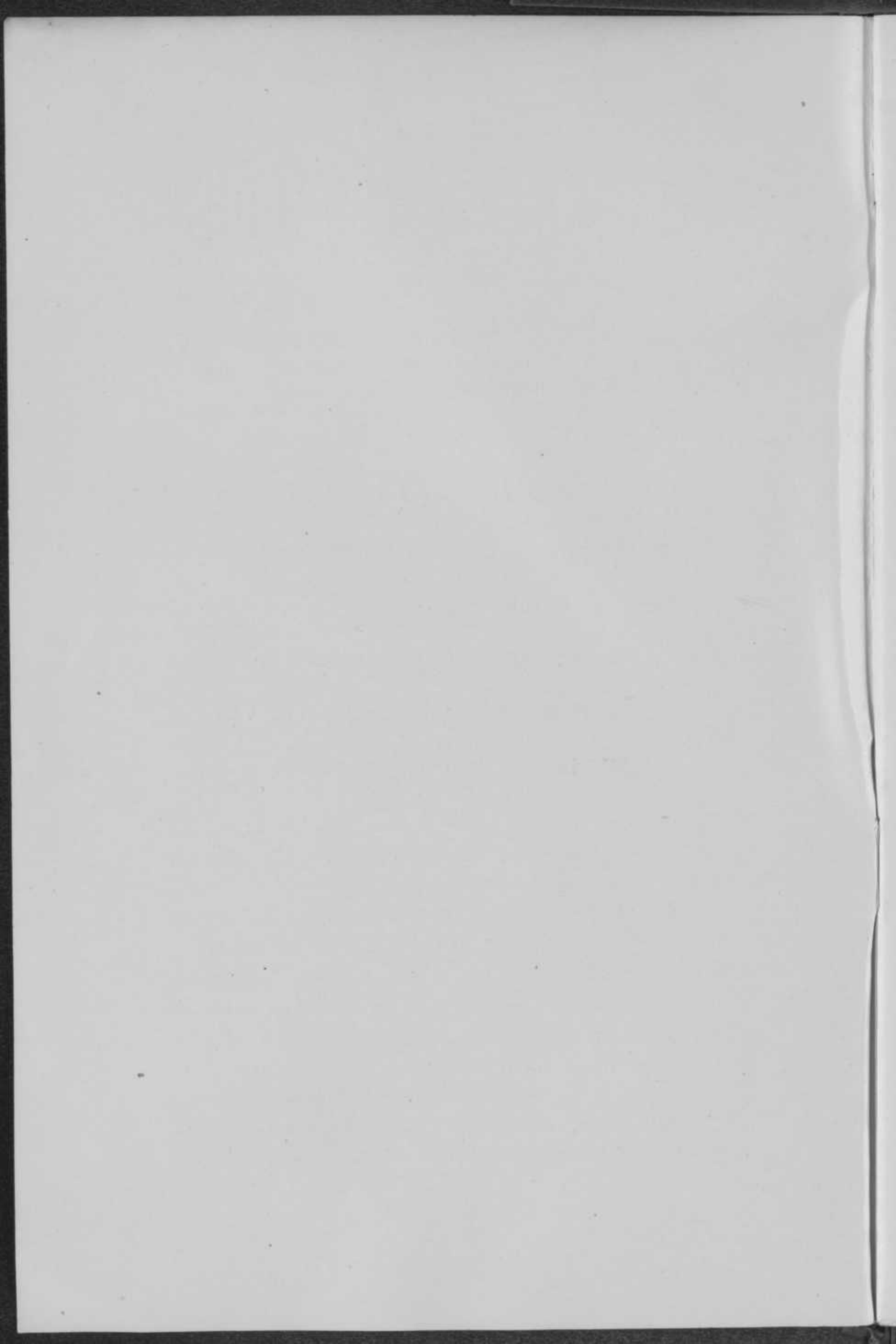
DINGEN EN MENSCHEN

= REDE =

uitgesproken op den 18^{den} September 1916 door Dr. ERNST COHEN
Rector Magnificus der Rijks-Universiteit te Utrecht bij gelegenheid van de overdracht van het Rectoraat . . .

MIJNE HEEREN CURATOREN, MIJNHEER DE SEKRETARIS VAN HET
KOLLEGE VAN CURATOREN, MIJNE HEEREN PROFESSOREN EN
LECTOREN, HEEREN EN DAMES PRIVAATDOCENTEN, ASSISTENTEN
EN STUDENTEN EN GIJ ALLEN, DIE DEZE BIJEENKOMST MET
UWE TEGENWOORDIGHEID VEREERT,

ZEER GEACHTE TOEHOORDERS EN TOEHOORDERESSEN,

*Freudvoll
Und leidvoll,
Gedankenvoll sein;
Langen
Und bangen
In schwebender Pein;
Himmelhoch jauchzend,
Zum Tode betrübt;
Glücklich allein
Ist die Seele, die liebt*

zoo weerklinkt KLÄRCHEN'S lied in „*Egmont*”. Die woorden vertolken tevens de stemmingen van hem, die zich thans gereed maakt U in dit uur de lotgevallen onzer Universiteit gedurende het achter ons liggend studiejaar te schetsen, en op deze wijze eenen nieuwen term toe te voegen aan de reeks, welke som het monumentale werk zal vormen, dat onder den titel „Geschiedenis der Utrechtsche Hoogeschool”, naar wij hopen, nimmer compleet zal worden.

Tot dusverre is, dertig jaren geleden, door de goede zorgen van LONCQ, reeds een eerste deel van deze Historie verschenen, dat het tijdvak 1635—1815 omvat. Is thans

niet, zoo zoude ik willen vragen, het tijdstip aangebroken, waarop de afgesloten eeuw 1815—1915 in het oog behoort te worden gevat? Voorwaar, een aanlokkelijke arbeid, waar het geldt de behandeling eener periode, in welke sterren als DONDERS, G. J. MULDER, OPZOOMER, HERMAN SNELLEN aan den Stichtschen hemel hebben geschitterd.

Maar al bewonderen wij het werk van LONCQ, die er niettegenstaande zijne zeventig jaren en zijne wankele gezondheid niet voor is teruggedeinsd het uitgebreide materiaal te bewerken, de eeuw, die thans achter ons ligt, stelt andere eischen bij de voortzetting van zijnen arbeid. Slechts door samenwerking van vertegenwoordigers der exakte wetenschappen met die der humaniora kan een geheel worden verkregen, dat eenzijdigheid mist. Ook aan de historie van het leven der studenten, zoo nauw met die der Alma Mater verweven, behoort in een dergelijk werk eene plaats te worden ingeruimd. Slechts zij, die over eene niet geringe hoeveelheid energie beschikken, mogen hopen in deze te bereiken, wat bereikbaar is. En zoo rijst de vraag, of niet belangrijke voorbereidende arbeid in dezen zal kunnen worden verricht door jongeren, die in de behandeling van eenig onderdeel der levensgeschiedenis hunner Hoogeschool een aantrekkelijk onderwerp voor hun proefschrift of voor eene prijsvraag zouden kunnen vinden. Dit denkbeeld worde bij dezen mijnen ambtgenooten in de verschillende fakulteiten ter welwillende overweging aangeboden.

Habent sua fata aedificia, ¹⁾

die woorden mochten wel in den gevel worden gegrift van het nieuwe Pharmaceutisch Laboratorium, dat kollega

¹⁾ Gebouwen hebben hun lot.

SCHOORL op den 28sten September 1915 met eene rede over de Geschiedkundige Ontwikkeling der Scheikundige Analyse heeft geopend.

Reeds bij zijne komst aan deze Universiteit, in het jaar 1908, hebben de besprekingen nopens het stichten van een nieuw gebouw eenen aanvang genomen, drie en een half jaar later vond de legging van den eersten steen plaats, en nogmaals zou hetzelfde aantal jaren voorbijgaan, al eer het gebouw kon worden in gebruik genomen. Wel is waar, moet een deel der vertraging (mijn voorganger heeft daarop reeds gewezen) op rekening*worden gesteld van de razernij, die het beschaafd Europa heeft bevangen, de natuurwetenschap heeft geprostitueerd, de „(Menschen) zu Hyänen” heeft gemaakt, maar ook andere, meer bureaukratische invloeden hebben zich doen gelden. Moge de instelling van het Bouwfonds van het Departement van Binnenlandsche Zaken dergelijke vertragingen in de toekomst tot de onmogelijkheden doen behooren.

„*Freudvoll*” was ons aller stemming, toen wij in het ruime, uitnemend verlichte, praktisch ingerichte gebouw, aan welks tot standkomen de Rijksbouwmeester de Heer VRIJMAN met zijnen staf in trouwe samenwerking met kollega SCHOORL zijne beste krachten heeft besteed, eenen rondgang hebben ondernomen.

Mogen tal van onze jongeren binnen die muren voor hunnen levensweg worden voorbereid.

Zijne belofte aan de ouderen bij de inwijding van het nieuwe gebouw gegeven, heeft kollega SCHOORL reeds thans ingelost. Immers, van 4—16 September heeft hij met medewerking van de H.H. W. C. DE GRAAFF, Dr. G. ROMEYN, W. STORM VAN LEEUWEN en DE WAAL vakantiekursussen over optische kristallographie, toegepaste bakteriologie,

hydrobiologisch wateronderzoek, physiologische waarde-bepaling van pharmaceutische preparaten en handelskennis voor den apotheker voor oudere studenten en apothekers gehouden, die er zonder twijfel veel toe zullen bijdragen den goeden naam van het Instituut in steeds ruimer kring te verspreiden.

Van den 2^{den} tot den 5^{den} Juli, zoomede van den 19^{den} tot den 21sten van die maand werd, op initiatief van de „Nederlandsche Vereeniging voor Geneeskruidentuinen” in het nieuwe gebouw eene tentoonstelling gehouden van geneeskrachtige gewassen en van hetgeen daarmee samenhangt.

Talrijke malen heeft onze Aula in den loop van dezen kursus hare poorten ontsloten om eene *vreugdevolle* menigte van belangstellenden binnen hare muren toe te laten.

Allereerst op den 29sten September, toen Dr. HERMANN JORDAN het ambt van buitengewoon Hoogleraar aanvaardde en hij ons eenen blik deed slaan op de beteekenis der vergelijkende physiologie in de geschiedenis der dierkunde.

Door het instellen van dezen leerstoel is onze Universiteit eene der eerste geworden, waar vergelijkende physiologie wordt onderwezen, de eerste, waar deze tak van wetenschap in het zoölogisch onderwijs gelijke rechten heeft verkregen, als andere onderdeelen daarvan.

Slechts enkele weken later, den 16^{den} Oktober, besteed Dr. C. G. N. DE VOOYS, benoemd tot opvolger van kollega J. W. MULLER, het spreekgestoelte, en aanvaardde het hoogleeraarsambt met het uitspreken eener rede over „Wording en Verwording van letterkundige Taal”, ons schetsende, welk perspectief van studie zich opent voor eene taalbeschouwing, die met doktrinaire onderscheidingen breekt en zich op den bodem van de taalwerkelijkheid plaatst.

Geleid door overwegingen, die het belang van het Hersteld Evangelisch Luthersch Kerkgenootschap op het oog hebben, was door Curatoren van de Kweekschool van dat Genootschap besloten, die school, welke jaren lang te Amsterdam was gevestigd geweest, naar Utrecht te verplaatsen. Zoo aanvaardde dan op den 20sten Oktober Dr. J. W. PONT het ambt van Kerkelijk Hoogleeraar vanwege genoemd Genootschap, en ontwikkelde bij die gelegenheid zijne inzichten nopens „Het eigen karakter en beginsel van het Luthersch Protestantisme in Nederland”, zijne beschouwingen samenvattende in den wensch, dat voortaan aan deze Universiteit naast de kerk der „sittlichen Tatkraft”, zooals KIRN de gereformeerde kerk noemt, ook die der „frommen Innerlichkeit”, haar, zij het ook zwak, getuigenis moge doen hooren.

„Het dubbel karakter der Oude Geschiedenis”, zoo luidde de titel der redevoering, die de opvolger van den buitengewonen Hoogleeraar Dr. VAN GELDER, Dr. H. BOLKESTEIN op den 13^{den} November hield, toen hij zich aangordde de taak van zijnen voorganger over te nemen. Na aan eenige voorbeelden het onhoudbare der z.g. mikro-kosmostheorie te hebben uiteengezet, ontwikkelt hij voor zijne toehoorders de denkbeelden, die hij zelf nopens de historische waarde van de beoefening der Oude Geschiedenis koestert.

Met niet minder vreugde dan de stichting van den leerstoel voor vergelijkende physiologie werd de benoeming begroet van Dr. H. R. KRUYT, reeds als lector aan onze Universiteit werkzaam, tot buitengewoon hoogleeraar in de physische chemie. In zijne inaugureele oratie, „Algemeene Theorie en bijzondere Ervaring”, den 17^{den} Mei van dit jaar gehouden, schetste hij ons aan de hand van

talrijke voorbeelden, aan den ontwikkelingsgang zijner wetenschap ontleend, welke beteekenis aan specialiseerende studie voor het beter begrijpen van algemeene problemen behoort te worden toegekend.

Ook het „Klein Auditorium” ontsloot gedurende dit studiejaar meer dan eens zijne deuren om belangstellenden de gelegenheid te bieden eene openbare les onzer nieuw toegelaten privaat-docenten bij te wonen. Zoo mochten wij ons den 24sten September onder het gehoor scharen van Dr. P. FIJN VAN DRAAT, die op dien dag zijne lessen in de Engelsche Taal en Letterkunde aanving; den 22sten Oktober onder dat van Dr. JOSEPHINE VAN ANROOY, om haar te hooren spreken over „de Vrouw en de studie der sociale Economie”, terwijl Dr. S. L. SCHOUTEN ons den 29sten Oktober een blik deed slaan in „de Variabiliteit en erfelijkheid bij Mikro-organismen.” Dr. F. ROELS eindelijk, begon op den 1sten Februari zijne loopbaan als docent met een openbare les over „Psychologisch Experiment en Introspectie”.

„Pour faire aimer une science il lui faut donner d'abord de l'attrait!” Dát te bereiken, vereischt oefening en inspanning. Vol vreugde begroeten wij hen, die zich der moeite getroosten een gedeelte van hunnen tijd daaraan te geven, hunzelf en hunnen leerlingen ten nutte.

Maar indien de gemeenschap, de Staat, de geheel vrijwillige medewerking dezer docenten aanvaardt, dan ligt het ook op zijnen weg hun streven zooveel mogelijk te steunen. Wordt het niet tijd, dat het Rijk althans eenig materieel subsidie ter beschikking stelt van onze privaat-docenten, wanneer het de aanschaffing geldt van hulpmiddelen bij hun onderwijs, die in de reeds bestaande verzamelingen ontbreken? Met aandrang worde dit punt

ons Curatorium ter overweging aangeboden. Dat dit College, dat ingewikkelder problemen tot eene bevredigende oplossing heeft weten te brengen, ook hier uitkomst zal brengen, daarvan zijn wij a priori overtuigd

Vreugdevol is voor ons allen dan ook het Koninklijk Besluit geweest, dat de samenstelling van het College van Curatoren bestendigde, doordien Mr. A. E. J. baron VAN VOORST TOT VOORST als lid werd herbenoemd.

Hooggeachte Heer VAN VOORST! Wij allen stellen het op hoogen prijs, dat gij U die herbenoeming hebt laten welgevallen, dat gij opnieuw een deel van Uwen tijd wilt wijden aan de belangen dezer Universiteit.

Wanneer het standaardwerk, voor hetwelk ik zoo aanstonds Uwe aandacht heb verzocht, het licht zal hebben gezien, dan zullen daarin waarschijnlijk minder bladzijden zijn gewijd aan den 6^{den} November 1915, dan men zou hebben verwacht, waar het de herdenking geldt van het eeuwfeest der Rijks-Universiteit te Utrecht. Glansrijk zijn de feesten geweest, door onze voorouders gehouden in den jare 1815, op den dag, op welken de Hoogeschool tot Lands-Universiteit werd verheven; talrijke geschriften van ooggetuigen zijn daaraan gewijd.

Thans was er minder aanleiding tot feestbetoon, daar wij enkele jaren geleden — het ligt nog in Uw aller herinnering — den honderdsten verjaardag van het Herstel der Hoogeschool op schitterende wijze hebben gevierd.

Werd eenerzijds aan het honderdjarig bestaan der Utrechtsche Universiteit bijzondere aandacht niet geschonken, den 280sten Stichtingsdag van de Utrechtsche Hoogeschool hebben wij op den 24sten Maart herdacht door het houden eener openbare Senaatsvergadering binnen deze muren,

waar ik mij in Uwe aandacht mocht verheugen bij het uitspreken mijner feestrede „Pia Vota?”

In ons aller herinnering ligt nog de plechtigheid, die op de rede van den Rector Magnificus is gevolgd: Mr. W. F. baron RÖELL bood, mede namens zijne echtgenoot, aan Curatoren het portret aan van zijnen oom Jhr. Mr. JOAN RÖELL, onzen onvergetelijken President-Curator. Dit vorstelijk geschenk, door den Oostenrijkschen schilder PIERSCH gewrocht en van zeer sprekende gelijkenis, zal, gelijk onze President-Curator, baron VAN LYNDEN, in zijn antwoord te kennen gaf, eene eereplaats in het Universiteitsgebouw innemen.

Het zal zoowel bij hen, die JOAN RÖELL's verdienste voor de ontwikkeling der Utrechtsche Universiteit uit eigen aanschouwing kennen, als bij de geslachten, die na ons zullen komen, de herinnering aan dezen grooten zoon der Lage Landen tot in lengte van dagen in dankbaarheid doen voortleven.

De donkere schaduw, op den 24sten Maart geworpen door het verscheiden van onzen ambtgenoot WIJSMAN, deed afzien van feestbetoon in den waren zins des woords en zoo moest de Senaat zich ditmaal wederom het genoegent zeggen ook het Bestuur der Utrechtsche Vrouwelijke Studenten-vereeniging als gast te ontvangen. Wanneer echter beter tijden zullen zijn aangebroken, zal zonder twijfel na de diesviering kunnen worden getuigd:

«Denn wo das Strenge mit dem Zarten,
Wo Starkes sich und Mildes paarten,
Da gibt es einen guten Klang!»

Die goede klank deed zich ook hooren, toen ik op denzelfden namiddag Curatoren en kollegaas met hunne echt-

genooten in de nieuw gestichte lokaliteiten van het VAN 'T HOFF-Laboratorium mocht ontvangen.

Dank der voortvarendheid van den Rijksbouwkundige voor de gebouwen van Onderwijs, den Heer VRIJMAN en zijnen onvermoeiden medewerker den Heer HERMELINK, zijn binnen enkele maanden aan het reeds bestaande gedeelte dezer werkplaats een aantal nieuwe vertrekken toegevoegd, die een geheel hebben doen ontstaan, dat zonder twijfel tot in een ver verschiet aan de behoeften van onderzoek en onderwijs zal voldoen.

Nogmaals leid ik U in gedachten terug naar de zaal, waar eens de Unie van Utrecht werd gesloten, thans de plaats onzer Reunies bij vreugdevolle gelegenheden.

Bij het betreden der feesthal klinkt ons het *Siegeschor* uit HÄNDEL's *Josua* tegen. Het geldt de promotie tot doctor honoris causa in de Nederlandsche Letterkunde van JOHAN WAGENAAR, komponist en muziekdirigent te Utrecht. Die promotie op den 26sten Juni, aan den vooravond der herdenking van het 56ste Lustrum onzer Universiteit, ligt U allen nog versch in het geheugen. De acta dier bijkomst, welker plechtigheid zoo zeer werd verhoogd door de gewaardeerde medewerking van den Heer S. SCHELLING en zijn voortreffelijk a-capellakoor, zullen in onze Jaarboeken voor hen, die na ons komen, blijven bewaard.

Niet minder opgewekt dan deze bijeenkomst waren de vergaderingen, die het „Achtste Nederlandsch Philologencongres” op den 26sten en 27sten April in het Universiteitsgebouw heeft gehouden, en aan welke Uw Rector als vertegenwoordiger van den Senaat heeft mogen deelnemen. Tevens heeft hij zich er toen van kunnen overtuigen, dat ook bij onze Nederlandsche Philologen geldt:

Tout finit en banquet
 Dans le siècle où nous sommes,
 Et c'est par les banquets
 Qu'on gouverne les hommes!

Welken goeden klank de namen van velen onzer literatoren ook buiten onze grenzen hebben, daarvan is ons een nieuw bewijs geleverd door de benoeming van kollega DAMSTÉ tot Socio corrispondente van de Reale Accademia Virgiliana di Scienze, Lettere ed Arti te Mantua op 21 Mei j.l. Met onze gelukwensen roepen wij hem een hartelijk vivat sequens! toe.

Onder de „freudvolle” dagen onzer Universiteit behooren ook die te worden gerekend, op welke onze ambtgenoot NIJLAND werd opgenomen in de Rijks-Kommissie voor graadmeting en waterpassing, kollega MAGNUS eene ridderorde werd verleend door den Koning van Beieren, onze ambtgenoot SCHOORL werd benoemd tot lid der gezondheidskommissie van Utrecht, kollega MULLER tot Wiskundig adviseur bij het Departement van Koloniën en VAN EVERDINGEN tot lid der Stormvloedkommissie.

Ook twee feestelijke bijeenkomsten van 's Rijks-Veeartsenijschool, tot welker bijwoning onze Senaat werd uitgenoodigd, mogen hier in onze herinnering worden teruggeroepen, nl. die op den 31sten Januari, toen Dr. LEVINUS DE BLIECK aan die inrichting zijn ambt met het uitspreken eener rede aanvaardde, en op den 1sten Mei, toen de directeur dier school, Dr. M. C. DEKHUYZEN een redevoering hield bij gelegenheid van het overdragen der leiding aan zijnen opvolger.

Mocht ik tot dusverre slechts gewagen van die blijde gebeurtenissen in het leven onzer Universiteit, welke aan een grooteren kring van belangstellenden bekend geworden zijn, thans wil ik uwe aandacht vestigen op enkele, niet

minder vreugdevolle feiten, die tot heden slechts den Sekretaris van den Akademischen Senaat en den Rector Magnificus, ja, in één geval zelfs alleen den laatstgenoemde bekend geworden zijn. Dit eene geval betreft den Hoogleeraar Dr. JULIUS, wien het is gelukt, verborgen te houden, dat hij op den 2^{den} Februari 1891 te Amsterdam het ambt van buitengewoon Hoogleeraar heeft aanvaard met het uitspreken eener rede over „de Methoden van Onderzoek in de Natuurkunde”, m.a.w., dat hij op den 2^{den} Februari 1916 gedurende eene kwart eeuw het hoogleeraarschap had bekleed.

Wij eerbiedigen natuurlijk de redenen, die kollega JULIUS tot dit mysteriespel hebben geleid, maar verheugen er ons over, dat hem heden, zij het dan ook „post festum”, ons aller hartelijke gelukwenschen en een welgemeend: quod bonum, felix, faustum fortunatumque voor de toekomst kunnen bereiken.

Hoe gaarne ik ook, namens ons allen, zijne ambtgenooten, kollega CANNEGIETER op den 28sten Februari, zijnen zeventigsten verjaardag, dergelijke woorden zou hebben toegeroepen, de mogelijkheid daartoe werd mij ontnomen door een bericht in de pers, waarin hij verzocht, van dien dag notitie niet te nemen.

Waarde CANNEGIETER,

Dein Wunsch (war) mir Befehl!

Toch zal het schrijven namens den Senaat tot U gericht, U de overtuiging hebben geschonken, dat officiële bezoeken wél, hartelijke gevoelens daarentegen niet kunnen worden onderdrukt.

De gelukwenschen van den Akademischen Senaat persoonlijk te mogen overbrengen aan onzen hooggewaardeerden, jeugdigen oud-kollega VAN DER WIJCK, toen hij

op den 30sten Maart in goede gezondheid en opgewekt als steeds, zijnen tachtigsten verjaardag vierde, was ons niet gegeven. Nauwelijks hadden wij een bezoek aan het liefelijk Doorn in het oog gevat, toen ons het bericht bereikte, dat elk feestbetoon den jubilaris een doorn in het oog zoude zijn. Aan de schriftelijke uiting der vreugde van den Senaat te ontkomen, mocht onzen DEMOKRITOS echter, niettegenstaande zijne Hedschra, niet gelukken.

Met vreugde mogen wij vaststellen, dat onze Universiteit ook in dit jaar harer traditie getrouw is gebleven, haren werkring buiten Europa uit te strekken.

De Observator onzer Sterrenwacht, Dr. VAN DER BILT, heeft kort geleden, het mijnegevaar trotseerend, zijne studiereis naar de Nieuwe-Wereld aanvaard, zich blijkbaar het

Per aspera ad astra ¹⁾

tot lijfspreuk kiezende. Wij allen wenschen hem toe „*Meeresstille und glückliche Fahrt*”, bij zijne, laat het zijn spoedige „*Heimkehr aus der Fremde*”.

Dat de Senaat der Utrechtsche Universiteit belang blijft stellen in den levensloop, in den voorspoed harer oud-alumni, bewijst o. m. artikel 16 van het Reglement, dat aan Rector en Sekretaris de bevoegdheid verleent brieven van gelukwensch te richten tot oud-kweekelingen, die den dag herdenken op welken zij voor 50 jaren den doctorshoed hebben verworven. Niet minder dan zeven malen hebben wij gedurende den afgelopen cursus van deze bevoegdheid gebruik mogen maken en wel ten aanzien van de H.H.: Mr. G. J. KOLFF te Herwijnen op den 15^{en} November 1915; Mr. A. POLAK te Amsterdam op den 22sten dier maand; Dr. U. GREVE te 's-Gravenhage op

¹⁾ Langs ruwe paden tot de sterren.

den 26sten Maart 1916; Dr. A. BRESTER Jr. te Scheveningen op den 11^{en} Mei; Mr. A. W. VAN BEECK CALKOEN te Utrecht op den 16^{en} van dezelfde maand; Mr. A. J. RETHAAN MACARÉ te 's-Gravenhage op den 30sten Mei, terwijl wij ons op den 24sten Oktober mondeling van deze aangename taak mochten kwijten ten opzichte van Mr. G. H. VAN BOLHUIS te Utrecht.

Freudvoll hebben wij het besluit begroet van de *Vereeniging tot Instandhouding van het Oud-Studentenfonds* te dezer stede, waarbij voor de benoeming van een buitengewoon Hoogleeraar in de Phytopathologie tijdelijk tweehonderd gulden per jaar werd uitgetrokken, benevens dat, waarbij zij met honderd gulden haren steun heeft verleend in de uitgave van den *Universiteitsgids*, een werkje, dat in handen van iederen Hoogleeraar en iederen student behoorde te zijn. Deze nieuwe uitingen van belangstelling in onze Universiteit nopen mij nogmaals den wensch te herhalen, in mijne rede „*Pia Vota*” uitgesproken, dat allen, die onze Hoogeschool verlaten, zich onder de vaan dier Vereeniging mogen scharen, der Alma Mater, der gemeenschap ten heil.

Moet ik van „*freudvoll*” spreken of van „*leidvoll*”, wanneer ik in herinnering breng, dat het „Rectorenkollege” op den 6^{den} November te Groningen eene bijeenkomst heeft gehouden? Denk ik aan de allerhartelijkste ontvangst, die ons daar werd bereid, dan kan er slechts van vreugde sprake zijn, overweeg ik daarentegen, dat het nut van deze instelling nog bewezen moet worden, dan krijgt een sombere stemming de overhand. Past op het geheele instituut niet

«Tant de bruit, pour une omelette?»

waarmede ik echter geenszius eene toespeling bedoel op het voortreffelijk onthaal onzer gastheeren. ' Zoude het niet tijd worden het hier aangeroerd vraagpunt eens ernstig onder de oogen te zien?

Edoch niet steeds kan het „*freudvoll*” uit KLÄRCHEN'S lied ons motief blijven, wanneer ik U den loop der gebeurtenissen wil schetsen; ook voor onze Universiteit geldt LONGFELLOW'S:

.
 Thy fate is the common fate of all,
 Into each life some rain must fall,
 Some days must be dark and dreary.

Gij waart er trouwens reeds op voorbereid: een dier donkere dagen was de 28ste Februari, die CANNEGIETER, wel is waar, den aanvang van een nieuw levensjaar, maar tevens het einde zijner loopbaan als akademisch docent heeft gebracht. Met eene rede „Rekenschap van Beginselen” heeft hij op den 7^{den} Juni zijne vruchtbare taak, gedurende 38 jaren met volle toewijding verricht, neergelegd, omstuw'd door tallooze leerlingen, oud-leerlingen, vrienden en vereerders en ambtgenooten, die als om strijd wenschten te getuigen, wat CANNEGIETER gedurende die spanne tijds voor hen is geweest. Dat de goede wenschen, hem op dien zonnigen zomerdag op zijnen verderen levensweg medegegeven, in vervulling mogen treden, dat hopen wij allen van ganscher harte.

De leerstoel, door CANNEGIETER verlaten, zal binnen enkele dagen door Dr. J. R. SLOTEMAKER DE BRUINE worden ingenomen; een hartelijk welkom in onzen kring worde hem reeds heden toegeroepen.

En nogmaals werd de zon, het symbool dezer Universiteit, verduisterd, toen op den 10^{den} Juni onze ambtgenoot Dr. W. KAPTEYN met eene rede, aan welke men gevoegelijk

den titel „Voorheen en Thans” zoude kunnen geven, afscheid nam van den werkring, waaraan hij gedurende bijkans 40 jaren zijne gaven, zijn geheele persoon had gewijd, afscheid ook van een phalanx van jongeren, tot wier ontwikkeling hij in zoo ruime mate had bijgedragen. Dat dezen zich niet de gelegenheid lieten ontglippen hunnen humanen, zoo hooggewaardeerden leider van hunne gevoelens te doen blijken, ligt voor de hand.

Als een bliksemstraal aan helderen hemel had ons allen het Koninklijk Besluit getroffen, waarbij aan dezen uitnemenden onderzoeker, voortreffelijken docent, met ingang van het nieuwe studiejaar op zijn verzoek eervol ontslag uit zijn ambt werd verleend, onder dankbetuiging voor de gewichtige diensten, den Staat bewezen.

Gij zelf, waarde KAPTEYN, hebt verklaard, dat de dubbele taak, die ge U zelve hebt gesteld, onderzoek en onderwijs, U thans te zwaar was, dat ge in de komende jaren uitsluitend aan onderzoek uwen tijd wenscht te besteden. Helaas, onze Hooger-Onderwijswet houdt, zeer ten nadeele van de ontwikkeling der wetenschap, met dergelijke wenschen niet rekening. Wij missen nog steeds den NAPOLEON, die, toen ALESSANDRO VOLTA in het jaar 1804 om dezelfde reden, die U heeft geleid, zijn aanvraag om ontslag als hoogleeraar aan de Universiteit te Pavia had ingediend, daarop ten antwoord gaf: „Si ses fonctions de professeur le fatiguent, il faut les réduire. Qu'il n'ait, si l'on veut, qu'une leçon à faire par an!”

Die lacune in onze wetgeving dwingt onze Universiteit u reeds thans af te staan. „Leidvoll” gestemd, zien wij u onze gelederen verlaten. Dat wij op uwe medewerking, op uwe vriendschap ook in de toekomst mogen blijven rekenen, daarvan hebt ge ons reeds een bewijs gegeven

door de nuttige schenking, die de nieuw te stichten wis- en natuurkundige leeskamer in het Universiteitsgebouw van U heeft mogen ontvangen.

Met leedgevoel herdenk ik hier het afsterven van Jhr. Mr. VICTOR DE STUERS, aan wien voor een groot deel de zoo volledige herstelling der Rijksgebouwen voor het universitair onderwijs alhier te danken is geweest.

Maar ook het aftreden van zijnen opvolger, den Heer J. A. ROYER, administrateur bij het Departement van Binnenlandsche Zaken en Chef der Afdeeling Kunsten en Wetenschappen bij dat Ministerie heeft ons leedwezen gewekt. Zijne krachtige medewerking bij het tot stand komen van menig onzer universitaire gebouwen zal bij ons in dankbare herinnering blijven.

Met leedwezen ook boeken wij tegenover onze groote aanwinst in het aantal privaatchoortentoren een verlies van een tweetal, dat der Heeren Drs. J. E. W. I^{HLE} en D. DE NIET.

Hoe gaarne ik het anders hadde gewild, ook thans nog moet „leidvoll” het motto blijven, nu ik U de gebeurtenissen voor den geest terugroep, die zich in den aanvang van dit jaar hebben afgespeeld, gebeurtenissen, die niet slechts in de historie dezer Universiteit, maar in die van geheel ons Hooger Onderwijs eene zwarte bladzijde zullen vormen.

Een adres, ontworpen door het Bestuur der Vereeniging van Direkteuren van Hoogere Burgerscholen met vijfjarigen cursus en het Hoofdbestuur der Vereeniging van Leeraren bij het Middelbaar Onderwijs, waarin bij Z. E. den Minister van Binnenlandsche Zaken werd aangedrongen op het tot stand brengen eener wijziging in artikel 133 der Hoogeronderwijswet, waardoor zij, die het eindexamen der H.B.S. met 5-j.c. met goed gevolg hebben afgelegd, zouden

worden toegelaten tot de examens en de promotie in de Fakulteiten der geneeskunde en der wis- en natuurkunde, mocht 4369 bewijzen van instemming vinden, nl. 136 van Hoogleraren in de geneeskundige, wis- en natuurkundige en technische wetenschappen, 1488 van artsen, 283 van apothekers, 926 van ingenieurs, 1290 van leeraren en 246 van andere belangstellenden. De Voorzitters der twee adresseerende besturen verzochten den Minister hen met de sekretarissen te ontvangen om het adres aan te bieden en het mondeling toe te lichten.

Op dit verzoek werd door den Minister o.a. geantwoord: „Dat ik deze verlangens in het algemeen billijk, zal U na hetgeen hieromtrent in de vergadering van de Tweede Kamer der Staten-Generaal van 17 December 1915 door mij is gezegd, bekend zijn, maar dan ook tevens, dat ik in de tegenwoordige omstandigheden verwezenlijking van wenschen van dien aard vooralsnog niet mogelijk acht”.

De aanhouder wint!

zoo luide onze leus voor de toekomst!

Wanneer ons de derde regel van KLÄRCHEN'S Lied „*gedankenvoll sein*” wederom in de ooren klinkt, dan herinneren zij Uwen Rector allereerst aan de vele avonden, rijk aan gedachten, die hij in verschillende vereenigingen van het Utrechtsche Studentencorps en van Unitas Studiosorum Rhenotrajectina heeft mogeu doorbrengen, maar dan stemt die regel tevens „*gedankenvoll*” nopens de vraag, of samensmelting der z.g. Fakulteiten dier vereenigingen voor haren bloei niet onafwijsbare eisch wordt. Eene samenkomst, die hij met de Senaten dier Studentenvereenigingen heeft gehad, heeft hem geleerd, dat overeenstemming ten deze nog tot de „*pia vota*” moet worden gerekend, maar dit neemt niet weg, dat hij blijft hopen,

dat deze uiting van het diep geworteld konservatisme onzer studenten, een bedroevend verschijnsel bij personen van zoo jeudigen leeftijd, binnen niet al te langen tijd tot het verleden zal behooren.

·Und in Poseidons Fichtenhain
Tritt er mit frommem Schauder ein!>

Niet beter weet ik de stemming van Uwen Rector te karakteriseeren, die hem bezielde, toen hij den Senaat op den 17^{den} Juli ging vertegenwoordigen bij de opening der werkzaamheden van de Internationale School voor Wijsbegeerte te Amersfoort.

Deze stichting, werkzaam in de schoone bosschen van den Doodweg, stelt zich ten doel nieuw leven in te blazen aan de beoefening der wijsbegeerte in ons land. Onze beste wenschen vergezellen haar, maar wanneer haar voorzitter, gelijk bleek uit zijn „gedankenvoll” openingswoord, haar wil doen worden een school, waar de exakte wetenschap zich leere zuiveren van waan, dan blijkt daaruit wederom, dat ik niet tegen windmolens heb gevochten, toen ik in mijne rede van den 24sten Maart heb betoogd, hoe noodzakelijk het is, dat de beoefenaars der humaniora niet geheel vreemdeling blijven op het gebied der exakte wetenschappen.

Wèl bestond er reden tot „*langen und bangen in schwebender Pein*”, toen tijdens de zomervakantie 1915 het bericht tot ons kwam van de ernstige ziekte van kollega FRANTZEN. Gelukkig zagen wij hem reeds kort na het begin van den nieuwen cursus geheel hersteld terugkeeren om zijnen arbeid weder op te vatten.

Kollega MAGNUS, die dezelfde stemming bij ons opwekte, toen hij in Oktober Utrecht verliet om plichten jegens zijn vaderland te gaan vervullen, heeft ons intusschen

door zijne berichten weder gerustgesteld. Moge hij spoedig in staat zijn, de leiding van het pharmakologisch onderwijs, tijdens zijne afwezigheid aan de goede zorgen van den Konservator, den Heer STORM VAN LEEUWEN, toevertrouwd, weder op zich te nemen!

Onzen ambtgenoot TALMA, die zich door ernstige ongesteldheid aan zijnen werkring moest onttrekken, roepen wij een hartelijk welkom toe, nu hij zijne taak weder gaat aanvaarden.

Hoevelen mijner ambtgenooten zijn er niet, die, moesten zij hunne autobiographie schrijven, daarin tal van bladzijden zouden moeten wijden aan eene periode in hunne professorale loopbaan, die tot opschrift zou dragen: *Langen und bangen in schwebender Pein?* Hoevele van dergelijke perioden kunnen wij niet terugvinden in de geschiedenis onzer Fakulteiten, in die onzer geheele Universiteit?

Kollega VOGELSANG bevindt zich thans in zulk eenen toestand. Dringend noodig is de aanstelling van eenen assistent bij het onderwijs in de Kunstgeschiedenis, niet minder dringend die van eenen amanuensis aan het Kunst-historisch Instituut. Bedenkt men, dat deze aanvragen als minimum-verzoeken behooren te worden beschouwd, daar ook het materieel subsidie der laatstgenoemde instelling dringend om verbetering vraagt, dan moeten wij met onzen ambtgenoot hopen, dat zijne stem niet zal blijven die eens roependen in de woestijn.

Trouwens, de geheele Fakulteit der Letteren en Wijsbegeerte is er niet beter aan toe. Immers, reeds gedurende tal van jaren heeft zij, gelijk zij nog onlangs in een praeadvies aan den Senaat heeft meegedeeld, de medewerking van Curatoren ingeroepen, om er bij de Regeering op

aan te dringen, dat de leersloelen resp. voor het Sanskriet en de vergelijkende Indo-germaansche Taalstudie, voor de Middeleeuwsche Geschiedenis en hare hulpwetenschappen, alsmede die van de Oude Geschiedenis niet langer door *buitengewone*, maar door *gewone* hoogleeraren zouden worden bezet.

De Hoogleeraren toch, die de genoemde vakken van Wetenschap aan onze Universiteit doceeren, vervullen allen dezelfde taak als *gewone* hoogleeraren. De omvang en de beteekenis van hun werk verschilt in geen enkel opzicht van dat van *gewone* hoogleeraren. Desniettemin is hunne bezoldiging veel lager. De vigeerende Wet op het H. O. heeft het ambt van *buitengewoon* Hoogleeraar willen doen vervullen door beoefenaars der Wetenschap, wier voornaamste en eigenlijke werkring *buiten* de Universiteit ligt, zoodat ook hun jaarwedde als *buitengewoon* hoogleeraar niet aanzienlijk behoeft te zijn, waar deze slechts het kleiner deel van hun inkomen vormt. Met de *buitengewone* hoogleeraren, die thans de bovengenoemde leerstoelen in de literarische Fakulteit bezetten, is zulks echter geenszins het geval; deze hebben niet eenen werkring *buiten* de Universiteit. Zij verrichten den vollen arbeid van een *gewoon* hoogleeraar en hebben derhalve aanspraak op algeheele gelijkstelling in titel, rechten en jaarwedde met de ordinarii.

Kan de gegrondheid van dit betoog door niemand, die onze universitaire toestanden van nabij kent, worden geloochend, het wil ons bovenal klemmend toeschijnen met betrekking tot de positie van onzen hooggeachten ambtgenoot Dr. CALAND, reeds tien jaren geleden tot *extraordinarius* benoemd. Immers, diens aanspraken op eene bevordering tot *gewoon* hoogleeraar aan deze Universiteit

zijn, blijkens het in September 1914 verschenen begrootingsontwerp voor 1915, onomwonden door de Regeering erkend, maar uithoofde van buitengewone bezuinigingsmaatregelen op de uitgaven voor universitair onderwijs, door de omstandigheden tijdelijk noodzakelijk geacht, heeft hij tot dusverre de hem toekomende promotie moeten derven.

Wat de zoo dringend noodige uitbreiding van het Botanisch Laboratorium aangaat, is er, gelukkig voor de Hoogleeraren WENT en PULLE, thans een einde gekomen aan hun *Langen und Bangen*, nu men den bouw van het nieuwe gedeelte onder handen heeft genomen. Het Herbarium en Museum konden, dank zij der welwillendheid van kollega SCHOORL, op een deel van den zolder en den kelder van het Pharmaceutisch Laboratorium worden geborgen. Bovendien stelde hij eene groote werkkamer ter beschikking van den Hoogleeraar Dr. PULLE, eene andere van den Konservator en den Assistent, terwijl ook den bediende van het Herbarium en Museum in het Pharmaceutisch Laboratorium een geschikte werkplaats kon worden aangewezen.

Bedriegen de voorteekenen niet, dan zal ook weldra de „*schwebende Pein*” der Fakulteit van Wis- en Natuurkunde, een einde nemen, die reeds sinds jaren op het benoemen van een buitengewoon hoogleeraar in de Phytopathologie heeft aangedrongen. Met groote ingenomenheid heeft de Senaat kennis genomen van de Ontwerp supplementaire Begrooting van het Departement van Binnenlandsche Zaken voor het jaar 1916, waarbij de daarvoor benoodigde middelen worden aangevraagd.

Groote belangen staan hier op het spel. Zeker een derde deel van de studenten in de plant- en dierkunde komen

in hun lateren werkring met phytopathologische vraagstukken in aanraking.

Ontvangen zij aan de Universiteit voorbereiding op dat gebied, dan zullen zij zonder twijfel in hun later leven minder kans loopen vergissingen te begaan. Dat vergissingen noodlottig kunnen worden voor de kultures, die hunne hulp inroepen, behoeft nader betoog niet. Dat het hier niet gaat om de belangen van een gering aantal studenten, kan voldoende blijken uit de mededeeling, dat in het jaar, hetwelk achter ons ligt, het aantal studenten in de plant- en dierkunde meer dan zestig heeft bedragen.

In het voorloopig verslag van de Tweede Kamer der Staten-Generaal zijn eenige bezwaren tegen het voorstel van den Minister te berde gebracht, die door de Regeering in de Memorie van Antwoord afdoende zijn weerlegd.

Toch kan het zijn nut hebben, hier nog op enkele punten van belang de aandacht te vestigen.

De wetenschappelijke betrekkingen aan de Proefstations in onze Koloniën, zoomede aan het Departement van Landbouw te Buitenzorg worden niet in de eerste plaats vervuld door hen, die voor de z.g. Akte K IV hebben gestudeerd, maar door degenen, die den doctorstitel in de plant- en dierkunde hebben verworven.

Dit blijkt uit het feit, dat er op dit oogenblik slechts 4 personen in onze koloniën arbeiden, die tot de eerstgenoemde kategorie behooren, terwijl er 27 doctoren in de plant- en dierkunde werkzaam zijn. Evenmin juist is de opmerking in het voorloopig Verslag, dat degenen, die voor de akte K IV hebben gestudeerd, betrekkingen op plantages zoeken. Daar vindt men deze kategorie van personen natuurlijk in het geheel niet, omdat aan de Universiteit praktische landbouwers niet worden op-

geleid. Wél wordt getracht aan de studenten in de planten dierkunde zoodanige leiding te geven, dat zij later in staat zijn zelfstandig wetenschappelijke vraagstukken uit te werken. Hierdoor wordt bereikt, dat zij later ook de geschiktheid bezitten mede te werken aan het beantwoorden van zoodanige wetenschappelijke problemen, welke oplossing voor het beoefenen van den praktischen landbouw van belang kan zijn.

Blijkens het voorloopig Verslag zijn er enkele Leden der Tweede Kamer, die wenschen, dat men het gaan naar Indië van afgestudeerde biologen bemoeilijkt. Het eenige gevolg van een dergelijken maatregel zou zijn, dat een nog grooter aantal vreemdelingen bij de partikuliere Proefstations of in Staatsdienst zouden komen, dan er thans reeds zijn.

Het zij nogmaals nadrukkelijk gezegd: groote belangen staan hier op het spel:

Videant consules, ne quid res publica detrimenti capiat! ¹⁾

In het Physisch Laboratorium waren kort na het begin van den afgelopen cursus de nieuw bijgebouwde vertrekken zoover gereed, dat zij in gebruik konden worden genomen; hierdoor werd het mogelijk, aldaar een Instituut voor theoretische Natuurkunde onder leiding van onzen ambtgenoot ORNSTEIN te stichten, terwijl dit deel van het onderwijs in de natuurkunde tevens werd bevorderd door het aanstellen van een assistent in dit vak.

Door doelmatige toepassing van gewapend beton bij de konstruktie der nieuwe lokaliteiten in genoemd Laboratorium is bereikt, dat het verkeer van personen binnen dat deel van het gebouw trillingen, die hinderlijk

¹⁾ Laat de Consuls er tegen waken, dat de Staat nadeel lijdt.

zijn bij het werken met gevoelige instrumenten, niet veroorzaakt. Maar wanneer voertuigen voorbijgaan in de Bijlhouwerstraat, geraakt de bodem, en daarmee het gebouw in zijn geheel, in beweging op eene wijze, die voor fijne spektrografische en astrophysische waarnemingen *zeer* storend is. Het nieuwe deel van het gebouw zal dus eerst dan aan zijne bestemming kunnen voldoen, het „*Langen und Bangen*” van kollega JULIUS zal eerst dan een einde nemen, wanneer de Bijlhouwerstraat geheel van het openbaar voertuigenverkeer zal zijn afgesloten.

Langen und bangen in schwebender Pein! Op wien zijn deze woorden van KLÄRCHEN meer toepasselijk, dan op de Belgische geïnterneerden, die gedurende dezen cursus de kolleges aan de Utrechtsche Universiteit hebben gevolgd? Wat er van Staatswege en door partikulier initiatief voor hen is gedaan, zoolang zij te Amersfoort waren gehuisvest, is U door mijnen ambtsvoorganger uitvoerig geschetst. Reeds in Oktober is men er toe overgegaan de Amersfoortsche geïnterneerden, in verband met hunne studiebelangen, over Utrecht, Rotterdam en Delft te verdeelen. Zij hebben echter hun kamp niet verlaten, dan na hunnen diepgevoelden dank te hebben betuigd aan den auctor intellectualis van het plan, hun de gelegenheid te openen ook tijdens hun gedwongen verblijf in den vreemde hooger onderwijs te ontvangen. Wat onze ambtgenoot SCHRIJNEN niet slechts door het uiten dier gedachte, maar ook door zijnen organiseerenden arbeid zoowel te Amersfoort als te Utrecht, heeft tot stand gebracht, zal niet licht door onze Belgische gasten worden vergeten. De woorden door Prof. COLLARD uit Leuven, door Prof. LEO VAN PUYVELDE uit Gent en tal van jongeren op den

20sten September gesproken, het fraaie geschenk, hem op dien datum aangeboden, zijn daarvoor wel het beste bewijs.

Dat Zwitserland zich het hier gevolgd systeem ten voorbeeld heeft gekozen, pleit zeker niet weinig voor SCHRIJNEN'S organiseerend talent.

Ook de examens, door eene Belgisch-Nederlandsche Kommissie afgenomen, reeds vroeger ingesteld, werden gedurende dezen kursus voortgezet en het is mij een groot genoegen, te kunnen meedeelen, dat de Belgische Minister van Kunsten en Wetenschappen mij in eene bespreking, die ik op den 18^{en} Mei jl. in den Haag met hem mocht hebben, nogmaals de verzekering heeft gegeven, dat hij alles zoude doen, wat in zijne macht staat, om de diploma's, door die Kommissies uitgereikt, in België rechtsgeldig te doen verklaren.

Meer dan eens heb ik mij door een bezoek aan de Parkstraat N°. 35, waar zij onder de leiding van den Belgischen Luitenant WARISSE staan, van den welstand onzer Belgische gasten kunnen overtuigen en zij zullen met mij gaarne een woord van dank brengen aan Generaal ONNEN, die zijne beste krachten aan hunne belangen heeft willen wijden.

Himmelhoch jauchzend! Ja, dat waart gijzelf, kollega FRANTZEN, dat waren Uwe vrienden en leerlingen, dat was geheel onze Universiteit, toen het bericht ons bereikte, dat de Senaat der Universiteit van Amsterdam U tot *doctor honoris causa* in de Nederlandsche Letterkunde had benoemd. Gevolg gevende aan de gracieuse uitnoodiging van den Amsterdamschen Rector Magnificus, Prof. VERSCHAFFELT, heb ik als vertegenwoordiger van onzen Senaat Uwe promotie op den 8sten Januari mogen bijwonen, zoo-

mede ook de schitterende ontvangst, U op den avond van dien dag bereid.

Uit den mond van Uwen promotor hebben wij vernomen, hoezeer uw arbeid, hoezeer uw persoon ook in den vreemde wordt gewaardeerd. Aangenaam is het mij geweest U reeds toen de gelukwenschen uwer Utrechtsche ambtgenooten te mogen overbrengen, er op wijzend, dat eene nieuwe uitgave van GOETHE'S FAUST noodzakelijk is geworden, nu de onjuistheid der woorden:

«Ein echter deutscher Mann mag keinen Franzen leiden,»

zoo overtuigend is gebleken.

Moge het U gegeven zijn, Uwen arbeid nog vele jaren met denzelfden voorspoed voort te zetten!

Ook het leven onzer studenten heeft dit jaar meer dan eens gestaan in het teeken van het „*Himmelhoch jauchzend*”.

Immers, op den 26sten Februari zouden wij met de leden der Studentensociëteit „*Placet hic requiescere musis*” den zang hebben kunnen aanheffen:

En heden . . . geheel eene eeuw is vervlogen,
Sinds die lusthof het eerst is ontstaan en ontbloeid,
En wij lezen 't elkaar met verrukking in de oogen,
Hoe die heuchlijke waarheid ons streelt en ontgloeit,

indien wij (mutatis mutandis) J. J. L. TEN KATE hadden willen navolgen in het gedicht, door hem bij het zilveren jubileum der Sociëteit uitgesproken.

Gaarne heeft de Akademische Senaat, gedachtig aan de vriendschappelijke betrekkingen, die steeds tusschen P. H. R. M. en de Utrechtsche Hoogleraren hebben bestaan, door het aanbieden van een geschenk van zijn belangstelling in dit eeuwfeest doen blijken. Moge de klok, die

de herinnering aan dien band op zichtbare wijze levendig houdt, voor P. H. R. M. niet anders dan uren van voor-
spoed aanwijzen!

Himmelhoch jauchzend! Zoo luidde het programma der dagen, van 27—30 Juni, der dagen, die het Utrechtsch Studentencorps voor de viering van het 56ste Lustrum der Utrechtsche Hoogeschool had bestemd. Die schoone uren, die ook een buitengewoon groot aantal onzer oud-alumni naar het Sticht deden komen om oude vriendschapsbanden weder nauwer toe te halen, die schoone dagen, die ook Utrechts Burgerij menige opgewekte feestviering hebben gebracht, te snel zijn zij voorbijgegaan!

Wij zijn het Utrechtsch Studentencorps dankbaar voor de vele beleefdheden, den Akademischen Senaat toen bewezen, maar, en wellicht met reden, gij zoudt mij van onoprechtheid beschuldigen, indien ik het Oud-Lid van dat Corps in het ongelijk stelde, dat op den 15^{en} Juli in „*de Amsterdammer*” zijnen oud-kommilitonen op één punt van het programma kritiek niet heeft gespaard. Moge zij op komende lustrumvieringen een weldadigen invloed oefenen!

De uitnemende betrekkingen, die steeds tusschen de Utrechtsche Burgerij en de Universiteit hebben geheerscht, mochten ook nog op andere wijze in de Lustrumdagen tot uiting komen, toen Uw Rector de gast van Utrecht's Burgemeester heeft mogen zijn. Dat deze kort daarop zijne rol van gastheer met die van gast heeft willen verwisselen, onderstreept het zoeven gezegde.

Het „*Himmelhoch Jauchzen*”, dat op den 1sten Juni aan de boorden van het Noordzeekanaal heeft weerklonken, mocht ook der Corpsvereeniging „Triton” gelden, verblijdend verschijnsel, hetwelk bewijst, dat er van het doorzettingsvermogen onzer jongeren met eere mag worden gewaagd,

Somber weergalmen de tonen uit het lied in EGMONT:
Zum Tode betrübt!

Dat waren wij allen, toen op den 19^{den} Maart de tijding tot ons kwam, dat onze ambtgenoot Dr. H. P. WIJSMAN was heengegaan, bezweken aan de ziekte, die hem enkele weken te voren had aangetast. Zijne leerlingen en oud-leerlingen stonden gereed hem op den dag, aan zijn verscheiden voorafgaande, hunne dankbaarheid te toonen, voor hetgeen hij gedurende de kwarteeuw van zijn hoogleeraarschap voor hen was geweest. Het heeft niet mogen zijn! De treffende woorden, door zijnen vriend WENT aan zijne groeve gesproken, die van kollega SCHOORL, in schrift aan WIJSMAN'S nagedachtenis gewijd, zij blijven getuigen van hetgeen hij èn voor zijne omgeving, èn voor het Koloniaal Museum èn voor onze Universiteit heeft mogen zijn.

Met weemoed en dank heeft de Senaat het schoone geschenk aanvaard, hem ter plaatsing in de Senaatskamer door Oud-leerlingen en Leerlingen van WIJSMAN aangeboden, diens geschilderd portret, eene blijvende herinnering aan de trekken van den betreurden doode.

Gedurende den loopenden cursus werd eene tijdelijke voorziening getroffen ten opzichte der vakken, door WIJSMAN gedoceerd. Met waardeering worde hier medegedeeld, dat kollega PULLE na de Paaschvakantie het onderwijs in de Pharmaceutische Botanie en de Pharmakognosie heeft willen geven, en dat de Heer L. H. VAN BERK, apotheker te Zeist, de leiding van het mikroskopisch praktikum op zich heeft genomen.

Droevig gestemd heeft ons het heengaan van FRANCISCUS ADRIANUS MARIA BANNING, doctorandus in de rechten, die op den 5^{den} November 1915 zijnen ouders en vrienden werd ontruk.

Niet minder tragisch is het verscheiden van den arts H. KNOOP, die op den 6^{en} Juli j. l. aan onze Universiteit met lof den doctorshoed had verworven. Als bediende aan het anatomisch Instituut der Leidsche Universiteit begonnen, had hij zich door noesten, onafgebroken arbeid tot de lang begeerde positie van arts en eindelijk tot doctor in de geneeskunde weten op te werken. Slechts enkele weken nadat hij den eindpaal had bereikt, noch voor zich zelf, noch voor zijn gezin daarvan hebbende kunnen genieten, maakte een hartverlamming een eind aan zijn zoo wèlbested leven.

„*Glücklich allein*” is niet slechts „die Seele, die liebt”, maar ook, ge zult het hem niet euvel duiden, zeker wel iedere Rector Magnificus, die zich na volbrachte taak weder aan zijnen arbeid kan wijden. Maar van die taak wil ik toch niet afscheid nemen, zonder een hartelijk woord van oprechten dank aan U, hooggeachte Heer Sekretaris van het College van Curatoren, Mr. HOOFT GRAAFLAND. Het ware „to send coals to Newcastle” wilde ik hier uitvoerig betoogen, hoe een ieder, die het wèl meent met de Utrechtsche Hoogeschool, door U, bij dag en bij nacht met praktischen raad wordt gesteund, waarbij gij nimmer het *bis dat qui cito dat*¹⁾ uit het oog verliest. Dat gij U nog gedurende een lange reeks van jaren aan uwen, zoo bij uitstek nuttigen, werkring zult willen blijven wijden, wij hopen het allen van ganscher harte!

Geven alzoo de laatste regels van KLÄRCHEN's lied mij als Rector persoonlijk geenszins aanleiding om in een somber mineur mijn relaas te besluiten, ik mag zelfs nogmaals het „*freudvoll*” tot U doen doordringen, nu ik verslag ga uitbrengen omtrent de antwoorden op de prijs-

¹⁾ Wie spoedig geeft, geeft dubbel.

vragen, door Rector en Senaat op den 1sten Mei 1915 uitgeschreven.

Bij de Fakulteit der Godgeleerdheid en bij die der Wis- en Natuurkunde zijn antwoorden niet ingekomen.

De Fakulteit der Rechtsgeleerheid heeft op hare prijsvraag: „De Faculteit verlangt eene kritische uiteenzetting van de thans in de strafrechtwetenschap gehuldigde opvattingen omtrent de vraag, of het bewustzijn van de onwettigheid, de onrechtmatigheid of de ongeoorloofdheid der handeling gevorderd wordt of moet gevorderd worden voor het aannemen van strafbaar opzet,” een drietal antwoorden ontvangen.

Het eerste antwoord, ingezonden onder het motto „Medio tutissimus ibis”, is eene zeer uitgebreide verhandeling, waarin de schrijver de bewijzen geeft van de literatuur over het onderwerp in haar vollen omvang te hebben kennis genomen en de beschouwingen van de verschillende schrijvers evenals de uitkomsten, waartoe zij zijn gekomen, behoorlijk te hebben verwerkt. De talrijke, in de Deutsche strafrechtswetenschap gehuldigde opvattingen worden, zooveel mogelijk groepsgewijze en naar haar voornaamste kenmerk, gerangschikt en kritisch gewaardeerd. Daarbij toont de schrijver zich van de door hem besproken theorieën over het algemeen goed rekenschap te hebben gegeven en de door hem geleverde kritiek getuigt voor eigen, zelfstandig oordeel. Dit hier bedoelde overzicht is saamgevat in het Eerste Hoofdstuk, ongetwijfeld het belangrijkste van het geheele werk. In het Tweede Hoofdstuk behandelt de schrijver het positieve Deutsche recht, de vraag in hoeverre de door de Deutsche schrijvers gehuldigde meeningen aan het geldende Wetboek kunnen worden aangepast en de leer van het Reichsgericht.

Het mag ernstig worden betwijfeld, of eene uitvoerige behandeling, als hier door den schrijver wordt gegeven, bij de behandeling van het gestelde onderwerp op hare plaats was. Het Derde Hoofdstuk behandelt de Hollandsche (beter de Nederlandsche) strafrechtswetenschap en het Nederlandsche positieve recht. Wat daaromtrent door den schrijver wordt gegeven, bewijst, dat hij de vragen, die ons positief recht betreffen, goed heeft begrepen en de argumenten voor en tegen behoorlijk weet te waardeeren. De vraag mag echter worden gesteld, of bij eene andere systematische indeeling de Nederlandsche schrijvers niet beter eene plaats hadden kunnen vinden bij de uiteenzetting der verschillende theorieën. Na een zoogenaamd „Aanhangsel”, waarvan de opneming ook wel bewijst voor minder juiste systematiek en dat vooral gewijd is aan eene korte bespreking van Fransche schrijvers, volgt in het vierde en laatste Hoofdstuk nog eene nadere behandeling van het vraagstuk met uiteenzetting en verdediging van eigen opvatting. Daarbij geeft de schrijver eerst eene zeer verdienstelijke samenvatting van zijn tot dusver geleverd betoog, eene schets van den gedachtengang, waarlangs hij zich heeft bewogen. Vervolgens komt hij tot eene mededeeling omtrent bepalingen in wetboeken en ontwerpen van den laatsten tijd en het is alweer de vraag, of bij betere rangschikking aan die mededeelingen niet plaats had kunnen zijn gegeven bij het overzicht der verschillende theorieën, in aansluiting bij diegene, waarin de voorgestelde wetsbepalingen passen. Het verdere gedeelte van het Hoofdstuk is dan weer gewijd aan het vraagstuk zelf.

Bij zijne beschouwingen daaromtrent heeft de schrijver met juistheid ingezien, dat de behandelde quaestie samen-

hangt met het gansche schuldprobleem en in verband daarmee behoort te worden opgelost. Hij beproeft dan ook zijne krachten aan de moeilijke vragen, die hij hier op zijn weg ontmoet, zelfs aan die over determinisme en indeterminisme. Het spreekt van zelf, dat eene zelfstandige, wetenschappelijke behandeling van dit laatste vraagstuk niet kon worden gegeven; juist daarom had de schrijver beter gedaan het ter zijde te laten, wat bij de door hem gegeven oplossing zonder bezwaar had kunnen geschieden. Die oplossing toch vindt hij ten slotte daarin, dat voor schuld de mogelijkheid van het bewustzijn der wederrechtelijkheid moet zijn vereischt; dit laatste vereischte kan zoowel bij een deterministisch als bij een indeterministisch opgevat schuldbegrip worden gesteld.

Reeds werd opgemerkt, dat de systematische behandeling van de stof te wenschen overlaat. Dit komt ook uit bij de verdeeling van het Tweede Hoofdstuk; de behandeling van het zoogen. kleurlooze opzet had of vooraan of aan het einde eene plaats moeten vinden. Een verder bezwaar is, de wijze waarop de schrijver zijn onderzoek aanvangt. In de Inleiding wordt door het daar reeds ter sprake brengen van de leer omtrent den invloed der dwaling en van de verschillende theorieën daarover voor den lezer een juist inzicht in de quaestie bemoeilijkt.

Voorts mag er op worden gewezen, dat de geheele verhandeling te overladen is; de schrijver staat nog niet voldoende boven zijn onderwerp; vervalt bij de bespreking der verschillende theorieën in herhaling; bezwaart zijn werk met een buitengewoon groot aantal noten, waarin allerlei opmerkingen over de beschouwingen van verschillende schrijvers met kwistigheid zijn rondgestrooid. Niet altijd worden betoog van den behandelenden

schrijver en eigen betoog scherp uit elkander gehouden. Het werk zou belangrijk hebben kunnen winnen, indien de schrijver den tijd had kunnen vinden uit de rijke stof door hem verzameld, een meer overzichtelijk, scherper gesystematiseerd geheel samen te stellen. Dan waren ook stellig verschillende uitweidingen vermeden, die niet van oppervlakkigheid vrij zijn.

De Faculteit ontveinst zich dus niet, dat in de verhandeling als geheel belangrijke fouten kunnen worden aangewezen. Doch zij heeft aan de andere zijde groote waardeering voor den door den schrijver verrichten arbeid, voor den rijken inhoud van zijn werk, voor zijne op menige bladzijde aan den dag tredende scherpzinnigheid van oordeel, voor zijn streven naar ernstige, objectieve critiek. Na aldus ernstig de deugden en gebreken tegenover elkander te hebben afgewogen, is de Faculteit tot de conclusie gekomen, dat aan de hier besproken verhandeling en om haar eigen waarde en, na vergelijking met de twee andere antwoorden, de gouden eerepenning mag worden toegekend.

Bij opening van het naambriefje bleek, dat de schrijver van dit antwoord is

P. M. TRAPMAN,

candidaat in de rechtswetenschap aan de Rijks-Universiteit te Utrecht.

De tweede verhandeling draagt tot motto „In magnis et voluisse sat est”. Bij hare beoordeeling mag al dadelijk worden vooropgesteld, dat zij veel bevat, wat buiten de grenzen der gestelde vraag ligt. De schrijver vangt zijn werk aan met een historisch overzicht, waarvan het grootste gedeelte wordt ingenomen door eene beschouwing

over het Romeinsche recht. De Faculteit waardeert den daaraan besteeden arbeid, erkent gaarne, dat wat de schrijver daarbij geeft, bewijst voor eigen oordeel en zelfstandigheid van onderzoek, doch meent toch, dat voor de waarde van het geheel dit gedeelte buiten beschouwing moet blijven. Ook in het derde gedeelte, waarin gehandeld wordt over de moderne wetgeving, komt de neiging van den schrijver tot historisch onderzoek en wel bij de uitlegging van wetsbepalingen meermalen voor den dag. Dit is vooral het geval bij de behandeling van het Duitsche recht. Evenals de schrijver van de eerste verhandeling, heeft ook de schrijver van het tweede antwoord te veel plaats ingeruimd aan het positieve Duitsche recht en daarbij nog bovendien zich verdiept in de geschiedenis van de thans geldende en daarmee samenhangende vroegere bepalingen. Voor de gestelde vraag is dit alles eigenlijk zonder waarde.

Het meest op de vraag terugslaande gedeelte van het antwoord is het tweede hoofdstuk „Het overzicht der moderne dogmatiek”. Daarin ligt veel verdienstelijks. Ook deze schrijver heeft het probleem goed ingezien en heeft de quaestie niet onjuist zoo gesteld, of voor de strafbaarheid van het opzet mag worden gevorderd, dat de dader aan de gewilde handeling nog eene beoordeeling als maatstaf heeft aangelegd. Hij behandelt dan de vraag, met welken maatstaf die beoordeeling zou kunnen geschieden en vindt daarbij gelegenheid de voornaamste theorieën te bespreken en te toetsen. Een groot bezwaar daarbij is, dat de schrijver, juist in scherpe tegenstelling met den bewerker van het eerste antwoord, niet alleen van noten geheel heeft afgezien, doch daardoor ook heeft nagelaten de behandelde literatuur nauwkeurig aan te geven. Hij noemt

wel de schrijvers, doch niet hunne geschriften. Ook laat de systematiek van het dogmatisch overzicht te wenschen over. Eigenlijk is het geheele betoog van den schrijver saamgevat in het tweede gedeelte van zijn tweede hoofdstuk. Daarin geeft hij eene kritische beschouwing over het bewustzijn der onrechtmatigheid als opzetsvereischte en draagt dan aan het slot daarvan zijne conclusie voor. Toch komen dan daarna nog twee afdeelingen, handelende over bewustzijn van ongeoorloofdheid en bewustzijn der strafbaarheid. Deze hebben, nadat de conclusie reeds is gesteld, grootendeels haar belang verloren en komen nu min of meer als aanhangsel achteraan. Ditzelfde zou ook kunnen worden gezegd van het geheele vierde gedeelte, het overzicht der moderne wetgeving. Dit overzicht heeft in de studie van den schrijver de waarde, die het zoude kunnen hebben, eigenlijk verloren.

Als geheel staat dit antwoord bij het eerste stellig achter. Nog mag worden opgemerkt, dat de zinsbouw dikwijls uiterst ingewikkeld is en het lezen en begrijpen zeer bemoeilijkt. Voorts komen er enkele gedeelten in het werk voor, waarin de schrijver zich heeft laten verleiden tot eene diepzinnigheid, die het bezwaarlijk maakt, hem te begrijpen. Genoemd mag worden hetgeen de schrijver meent te moeten vertellen over „woord en begrip” bij de uitlegging van een wetsartikel. Tegenover deze gebreken staan echter weder verschillende goede hoedanigheden. In het dogmatische gedeelte en ook bij de bespreking van het Nederlandsche recht toont de schrijver bij de uiteenzetting en verdediging van eigen meening evenals bij de kritiek op die van anderen eigen zelfstandig oordeel te bezitten. Zijn werk is eene verdienstelijke proeve en verdient als zoodanig te worden gewaardeerd.

De faculteit meende op dezen grond aan het hierbesproken antwoord eene eervolle vermelding te mogen toekennen.

Nadat de schrijver was uitgenoodigd zich aan te melden en na de met zijne toestemming gevolgde opening van het naambriefje bleek de schrijver te zijn

H. M. VRIJHEID,

candidaat in rechtswetenschap aan de gemeentelijke Universiteit te Amsterdam.

Ook het derde antwoord, ingezonden onder het motto „Justitiam petivimus”, heeft naar het oordeel van de Faculteit veel verdienstelijks. De schrijver heeft van de door hem geraadpleegde literatuur met vrucht kennis genomen. De bespreking van het Nederlandsche recht, waarbij enkele gemakkelijk te vermijden onjuistheden voorkomen, getuigt van helder inzicht; bij het overzicht van de Deutsche theoretici geeft de schrijver meermalen opmerkingen, die bewijzen voor eigen, wel overwogen oordeel. Doch het antwoord als geheel maakt den indruk van het werk van een beginneling, die in zijn eerste poging wel geslaagd is, doch wiens arbeid toch nog geen aanspraak mag maken op wetenschappelijke waardeering. Elke poging tot behoorlijke systematisering ontbreekt. De schrijver begint met een overzicht van de Fransche literatuur, waarbij de rangschikking van de verschillende schrijvers niet gelukkig is en schuift dan, voordat hij tot de behandeling van het Nederlandsche recht en de Nederlandsche literatuur overgaat, eene halve bladzijde tusschen over het Belgische recht. Na de behandeling van het Nederlandsche recht, het meest verdienstelijke gedeelte van het antwoord, volgt eene bespreking van de Deutsche rechtspraak, in hoofdzaak over de leer der dwaling en daarna het overzicht van de

Duitsche theorieën in een doorlopend geheel. Ter kenschetsing, dat ook hierbij eene goede rangschikking niet is gelukt, moge worden aangeteekend, dat hetgeen de schrijver over eene der door hem vermelde meeningen wil meedeelen, tusschen haakjes geplaatst wordt tusschengevoegd. De door den schrijver zelf gehuldigde meening wordt ten slotte met slechts weinige woorden uiteengezet en verdedigd. De schrijver heeft daarbij wel ingezien het verband van zijn onderwerp met de verschillende strafrechtstheorieën, doch hij maakt zich daarvan met een paar zinnen af, zonder te pogen er eenigszins dieper op in te gaan. De door hem voorgestelde bepaling, waarbij zeer eigenaardig voorwaardelijke veroordeeling en vrijpraak ter keuze van den rechter naast elkander worden gesteld, maakt inzoverre wel den indruk van oorspronkelijkheid, doch wordt niet voldoende toegelicht.

Op grond van een en ander heeft de Faculteit gemeend, hoewel zij den door den schrijver verrichten arbeid waardeert en in zijn geschrift wel eene ernstige poging vindt voor een wetenschappelijke verhandeling, aan dit antwoord ook niet eene eervolle vermelding te mogen toekennen.

De Fakulteit der Geneeskunde heeft aan den Senaat het volgende bericht:

Het antwoord op de prijsvraag „de Faculteit verlangt een onderzoek naar den vorm en den aard der verbindingen van het zoogdierbekken (symphysis pubis, articulatio sacro-iliaca, ligamenten), in verband met de eischen van statischen aard, die aan het bekken worden gesteld”, dat ingezonden is onder de kenspreuk:

„Who ever thinks a faultless piece to see
Thinks what ne'er was, nor is nor e'er shall be.” (POPE),

is geschreven door iemand, die blijk geeft van het vermogen een wetenschappelijk onderzoek zelfstandig en goed tot stand te kunnen brengen.

De schrijver heeft zijn werk, in verband met de vraag, in drie deelen gesplitst.

Het eerste deel behandelt de anatomie der bekkenverbindingen. Van de meeste orden der zoogdieren zijn, van een of meer vertegenwoordigers, de bekkenverbindingen geprepareerd; waarbij telkens de gewrichten, de symphyse en de spieren of banden tusschen bekken en wervelkolom zijn nagegaan en in nauwkeurige beschrijvingen, vergezeld van fraai uitgevoerde teekeningen, weergegeven.

Behalve dit onderzoek van vochtig materiaal is van een zeer groot aantal zoogdieren, door skeletstudies, de verhouding van verschillende bekkenverbindingen, doch in hoofdzaak van de symphyse, vastgelegd. In een reeks tabellen worden de indices van de symphyse vermeld.

Het is jammer, dat bij dit onderzoek het menschelijk bekken stiefmoederlijk behandeld wordt. Juist het onderzoek van dit, gemakkelijk in grooten getale te verkrijgen, bekken zoude omtrent de waarde, de variatiebreedte, de geslachtsverschillen van de hoogte van de symphyse met betrekking tot de hoogte van het geheele bekken belangrijke gegevens hebben kunnen verschaffen.

Het tweede deel behandelt de statiek van het bekken. De bewerking van dit stuk in een algemeen en een bijzonder gedeelte gesplitst, staat klaarblijkelijk onder den invloed van STRASSER'S werk over de locomotie en de statiek van het bekken,

Uit de verhandeling blijkt, dat de schrijver de literatuur over dit vraagstuk goed beheerscht en dat het hem niet ontgaan is, dat bij de studie der bekkenstatiek aan de

symphyse een belangrijke plaats toekomt. Achtereenvolgens behandelt hij de viervoetige, tweevoetige, klimmende, gravende, zwemmende voortbeweging en de beweging in de lucht en geeft beschouwingen omtrent den aard der krachten, die bij elke wijze van voortbeweging op het bekken inwerken.

Het derde deel bevat de studie omtrent het verband tusschen de anatomie en de statiek van het bekken bij verschillende zoogdieren.

Afgezien van de, soms zeer lange, aan BREHM's Tierleben ontleende aanhalingen omtrent de leefwijze en de voortbeweging der te behandelen zoogdieren, kan de schrijver hier, zoowel als in de slotopmerkingen de belangrijke resultaten, waartoe zijn onderzoek hem heeft geleid, op den voorgrond brengen.

Wat de sacrale verbindingsvlakte betreft, acht de schrijver een verband tusschen de grootte dier vlakte of eene vermeerdering van het aantal ware sacrale wervels en de eischen van statischen aard niet aanwezig.

De hoogte der symphyse heeft hij leeren kennen als eene uitdrukking van de grootte der krachten, die in de richting van de sagittale as op het bekken inwerkt. Niet alleen de hoogte der symphyse, doch ook het verband tusschen het ontbreken hiervan en synostosen tusschen sacrum en ilium treden hierbij duidelijk in het licht. De schrijver maakt het waarschijnlijk, dat bij het voortzetten van het onderzoek een verband tusschen de hoogte der symphyse en de grootte van de facies ligamentosa zal zijn aan te toonen.

Het is te betreuren, dat ook in dit deel wederom weinig aandacht aan het menschelijk bekken wordt geschonken. De variaties in den vorm en de uitbreiding van de facies

articularis, de variaties in den stand van het os coxae ten opzichte van de wervelkolom; de lumbo-sacræ overgangswervels; wellicht ook de pathologische bekkenvormen hadden misschien voor het vraagstuk belangrijke gegevens kunnen verschaffen.

Niettemin zijn de door den schrijver verkregen resultaten voor het vraagstuk der bekkenstatiek van groot belang.

Daarnaast mag niet onvermeld blijven, dat de schrijver eene bijdrage geleverd heeft voor het vraagstuk der homologie van de sacrale arcade der monotremen met bepaalde deelen in het bekken van andere zoogdieren. Evenmin, dat hij wijst op de homologie van bepaalde spieren tusschen bekken en wervelkolom en banden, die deze deelen verbinden. Bovendien vestigt hij de aandacht op een verband, dat zijns inziens, wellicht bestaat tusschen een vermeerdering van het aantal ware sacrale wervels en de reductie van den staart, een vraagstuk, dat eene nadere uitwerking ten volle waard is.

Indien men afziet van de schijnbaar onvermijdelijke taalfouten, kan worden vastgesteld, dat het geheele stuk in een vlotten stijl geschreven is, terwijl de verzorging van het geheel niets te wenschen overlaat.

Op grond van het bovenstaande besloot de Faculteit der Geneeskunde het antwoord de bekroning met den gouden eerepenning waardig te keuren.

Bij de opening van het naambriefje, dat hierbij verzonden wordt, bleek de schrijver te zijn:

W. A. MIJSBERG, Cand. Med., Amsterdam.

Op de prijsvraag van de Fakulteit van Letteren en

Wijsbegeerte, luidende: „De Faculteit verlangt eene uiteenzetting en kritiek van BERGSON's philosophie” is als antwoord ontvangen een zeer kort, vaak onhandig gestileerd opstel, waarin naar een geordende, de hoofdzaken duidelijk in het licht stellende, uiteenzetting van BERGSON's leer zelfs niet is gestreefd. De kritiek, hoewel juiste opmerkingen bevattend, is eveneens ongeordend, onvolledig en niet voldoende door redeneering gestaafd. Het antwoord kan derhalve niet voor eene bekroning en ook niet voor eene eervolle vermelding in aanmerking komen.

Op de tweede prijsvraag dier Fakulteit, luidende: „De Faculteit vraagt eene Kunsthistorische Verhandeling over de Nederlandsche Kleederdracht gedurende de tweede helft der XVI^{de} eeuw (voornamelijk het kostuum der Noordelijke gewesten), op grond van uitgebreid onderzoek der monumenten en geschreven bronnen,” is een antwoord ingekomen onder het motto:

„Can ick beteren reghel van desen schryven

Betamelyck naer staet en manier van doene?

Neen ick, want gheen cleeren in wesen en blyven

Maer veranderen daghelyckx van feytsoene.”

De schrijver heeft zijn taak ernstig opgevat en aan de oplossing van de door de Faculteit gestelde vraag 88 foliobladzijden tekst en drie dossiers met bijlagen gewijd; bovendien 101 teekeningen en 15 foto's ter verduidelijking van zijn betoog ingezonden.

De tekst bestaat uit een inleiding en acht hoofdstukken, waarin achtereenvolgens worden behandeld: het mannen- en vrouwencostuum met hunne verschillende onderdeelen, het kindercostuum; de sieraden en juweelen; Nederlands verhouding tot andere landen; aesthetische beschouwing. De bijlagen bevatten: chronologische lijsten van voorbeelden;

afschriften van archiefstukken en letterkundige bronnen, benevens een woordenlijst met lexicographische verklaringen in alphabetische volgorde.

Over de behandeling en verwerking van de verschillende boven gemelde hoofdstukken is het volgende te zeggen:

In de inleiding wordt in de eerste plaats een zeer beknopte schets geleverd van de XVIe eeuwse costuumwerken, in de tweede plaats komt de auteur hier tot de omschrijving van het wetenschappelijk vraagstuk, zooals hij dat uit de vraag der Faculteit voor zich meent te moeten afleiden. Daarin toont hij te beseffen, dat het op de volgende punten voornamelijk aankomt: *a.* het verwerven van een vasten grondslag voor de dateering der afzonderlijke tot de kleedij behoorende stukken; *b.* het aantoonen van de toepasselijkheid van namen in de geschreven bronnen voorkomende, eenerzijds, op de door hem onderscheiden typen, anderzijds: *c.* vaststellen van en rekening houden met buitenlandschen invloed en *d.* omschrijving, zoo scherp mogelijk, van wat men in het bijzonder mag beschouwen als de *Noordnederlandsche* garderobe in het aangewezen tijdvak. Ten slotte geeft de inleiding een overzicht van de 18^e en 19^e eeuwse Nederlandsche en buitenlandsche litteratuur over dit onderwerp en een uiteenzetting van het bij het onderzoek gevolgd systeem.

Het zou veel te ver gaan, wilde men in dit bestek het betoog over de onderdeelen der kleeding volgen. Wat de hoofdzaak mag heeten is, dat de schrijver in het algemeen toont te begrijpen, hoe er in den chaos van vormen orde kan worden gebracht en hoe men van het aldus met voorzichtigheid vastgestelde ook wederom een behoedzaam gebruik kan maken voor de dateering van kunstwerken.

Voor verscheiden stukken — dit zij hier slechts aangestipt — zijn door het onderzoek uitkomsten verkregen, waarmede men in het vervolg rekening dient te houden. Wij denken slechts aan de behandeling van het woord „*paltroek*” en den nevenvorm „*pandtroek*”, aan de voorzichtige dateeringen en belangrijke bijzonderheden, medegedeeld bij het bespreken van het *wambuis*, den *kolder*, en den *kraag*.

Ook ten opzichte van de *hoeden*, *bocxen*, *kousen*, *schoenen* en *muilen* komen tal van merkwaardige resultaten voor den dag. Iets minder gelukkig is slechts het laatste hoofdstuk over het mannencostuum: *Tabbaard* en *Mantel*.

De beide hoofdstukken over het vrouwencostuum zijn eveneens rijk aan goede opmerkingen en geven beter licht op de beteekenis van veel tot dusver slechts in het algemeen verklaarde woorden, terwijl in het hoofdstuk over de kinderkleeding wordt aangetoond, hoe nuttig zulk een onderzoek kan zijn voor het beter begrijpen van de voorstelling op schilderijen, waar hier b.v. voor het eerst het verschil tusschen de in hoofdzaak gelijke kleedij van jongens en meisjes wordt vastgesteld.

Het hoofdstuk VII over sieraden en juweelen, waar de auteur na een opzet, die *BENVENUTO CELLINI* op het tapijt brengt, een kort overzicht over de edelsmeedkunst der Renaissance belooft, is echter, wat de uitkomsten betreft, wat mager uitgevallen. Hier dienen zeer veel bouwstoffen nog te worden verzameld en heel wat materiaal dient nader te worden onderzocht.

In het slothoofdstuk wordt een achtenswaardige poging gedaan om het Nederlandsch costuum in een breed overzicht nog eens nader te karakteriseeren.

De bewerker tracht in dit hoofdstuk aan te toonen,

dat er wel degelijk verband, ja, eenheid en consequentie is aan te wijzen in de vele verschillende uitingen van den Nederlandschen kunstzin en van den Nederlandsch-XVIe eeuwischen smaak. Hier vindt hij ook gelegenheid de tegenstelling verder uit te werken tusschen de vormen, die men hier le lande aantrof en die in het buitenland van dien tijd zijn te vinden. Nader omschrijft hij hier den invloed, dien Frankrijk en Spanje gehad hebben en dien vroeger Duitschland had gehad om te besluiten met een verdeeling van de geheele periode, die hij behandelt, in drie phasen, die, niettegenstaande de ontwikkeling en verwording van het Noord-Nederlandsch costuum in de tweede helft der XVI eeuw voortdurend door blijft gaan, duidelijk genoeg zijn te onderscheiden.

Nu is wel in deze en de vorige beschouwingen niet alles geheel helder en men houdt den indruk, dat op sommige punten de taak schrijvers krachten te boven ging. In menige gevallen is de min-nauwkeurige, slordige manier van zich uit te drukken de oorzaak, dat men niet volmaakt zeker is van 's schrijvers bedoelingen. Ook de overigens noodzakelijke beperking van de stof, het weglaten van al wat op het krijgscostuum betrekking heeft bijv., schijnt in den tekst niet voldoende en niet op de plaats, waar men dit zou verwachten, gemotiveerd. Maar al had men ook vele onderdeelen van het onderwerp liever meer uitgebreid behandeld gezien, al had menige vergelijking treffender, menige conclusie stelliger, vele, niet volkomen gestaafde beweringen daarentegen voorzichtiger kunnen worden voorgedragen, het geheel levert overal het bewijs van heel wat kennis en volhardingsvermogen bij het verzamelen en vergelijken op een gebied, dat nog zoo goed als geheel onbewerkt mag heeten. Bovenal

blijkt uit het geheele geschrift een werkelijk wetenschappelijke bedoeling, die volle aanmoediging verdient. Waar dit zoo is, heeft de Faculteit gemeend, ondanks de genoemde tekortkomingen den bewerker den gouden eerepenning te moeten toekennen.

Bij opening van het naambriefje bleek de prijsvraag te zijn opgelost door:

Jonkvrouwe C. H. DE JONGE,

doctoranda in de Nederlandsche Letterkunde te Utrecht.

Mijne Heeren TRAPMAN, MIJSBERG en VRIJHEID, Freule DE JONGE,

Welke regel van KLÄRCHEN'S Lied *Uwe* stemming op dezen dag het best vertolkt, ik behoef het U waarlijk niet te vragen. „*Himmelhoch jauchzend!*” Daartoe hebt gij alle reden.

Sapere aude : Durf wijs zijn!

die spreuk hebt gij tot de *Uwe* gemaakt, toen ge de uren, die uwe studiegenooten aan vermaak hebben besteed, aan wetenschappelijken arbeid hebt gewijd, daarbij Uw eigen weg kiezend, ik mag wel zeggen banend, want talrijke moeilijkheden hadt gij te overwinnen.

Ontvangt de hartelijke gelukwenschen van den Akademischen Senaat dezer Universiteit, dat U dit op zoo voortreffelijke wijze is mogen gelukken!

Waarde Heer TRAPMAN: Ziehier het eeremetaal, U door den Senaat der Rijks-Universiteit te Utrecht toegewezen, als erkenning der verdienste van Uwen eersten, zelfstandig uitgevoerden arbeid. Moge deze overwinning U eene aansporing zijn om op den thans betreden weg voort te gaan, om ook in de toekomst niet terug te deinzen voor de

vele moeilijkheden, die gij zult ontmoeten, indien gij U aan wetenschappelijken arbeid zult blijven wijden.

Waarde Heer MUISBERG: Door noesten vlijt, door ernstige studie hebt gij de gouden medaille verworven, die ik U bij dezen overhandig. Gij hebt bij uw onderzoek nieuwe vraagstukken aangeroerd, welker nadere uitwerking van groot belang moet worden geacht.

Moge het reeds thans bereikte resultaat U tot voortzetting van den aangevangen arbeid opwekken, der wetenschap ten nutte, U zelve ter voldoening.

Waarde Freule DE JONGE: Den gouden eerepenning, dien ik U thans ter hand stel, hebt gij te danken aan uw onvermoeid streven licht te werpen op een nog maagdelijk terrein der kunstgeschiedenis. Moge het U gegeven zijn nog menig vraagstuk op het gebied, dat U lief is, nader tot zijne oplossing te brengen.

Waarde Heer VRIJHEID: De eervolle vermelding, U door den Senaat toegekend, op dit perkament geboekstaafd, zij U een prikkel tot voortzetting van zelfstandigen arbeid. Vat gij haar als zoodanig op, dan zult gij steeds met voldoening terugzien op de uren, door U aan het bewerken der door U behandelde prijsvraag besteed.

Mijne taak spoedt ten einde; gij, waarde kollega DAMSTÉ, zijt bij Koninklijk Besluit van den 10^{den} Juli 1916 tot hare voortzetting aangewezen. Moge in de Rede, die gij een jaar na dezen zult uitspreken, het „*Himmelhoch jauchzend*“ uit KLÄRCHEN'S Lied doorlopend het motief kunnen blijven!

Salve Rector Magnifice, iterumque Salve!

Ik heb gezegd.

